

Krešimir Nemeć: *Leksikon likova iz hrvatske književnosti*, Ljevak, 2020.

U izdanju naklade Ljevak, 2020. godine izišla je knjiga Krešimira Nemeca *Leksikon likova iz hrvatske književnosti*. Knjiga broji 505 stranica, a predstavlja ujedno i drugi Nemećov leksikon, nakon *Leksikona hrvatskih pisaca* (2000). Krešimir Nemeć ugledni je književni povjesničar i teoretičar, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a trenutačno je profesor na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Nagrađen je i Državnom nagradom za znanost i Nagradom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (1999.), Nagradom Brandenburške akademije znanosti u Berlinu za izniman doprinos znanosti o književnosti (2004.), Herderovom nagradom za književnost na Sveučilištu u Beču (2005.), Nagradom Josip i Ivan Kozarac za životno djelo (2015.) i Nagradom Vladimir Nazor za književnost (2017.). Osim *Leksikona hrvatskih pisaca*, objavio je sljedeća djela: *Pripovijedanje i refleksija* (1988), *Vladan Desnica. Monografija* (1988), *Med literarno teorijo in zgodovino* (1990), *Der kroatische Literatur der achtziger Jahre* (ur., 1990), *Povijest hrvatskog romana od početaka do kraja 19. stoljeća* (1994), „Većernji akt“ Pavla Pavličića i „Mor“ Đure Sudete. *Ključ za književno djelo* (1994), *Tragom tradicije. Ogleđi iz novije hrvatske književnosti* (1995), *Antologija hrvatske novele* (ur., 1997), *Povijest hrvatskog romana od 1900. do 1945. godine* (1998), *Mogućnosti tumačenja* (2000), *Hrvatski pripovjedači* (ur., 2001), *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000. godine* (2003), *Putovi pored znakova. Portreti, poetike, identiteti* (2006) i *Čitanje grada. Urbano iskustvo u hrvatskoj književnosti* (2010). Svojim djelima, Krešimir Nemeć definitivno je obilježio jedno posebno poglavlje u proučavanju hrvatske književnosti.

Leksikon likova iz hrvatske književnosti prvi je leksikon književnih likova hrvatske književnosti. Povodeći se vjerojatno Sollarsovim *Dictionary of Literary Characters* (2011), koji brojčano obrađuje jako velik broj likova iz svjetske književnosti, ali s vrlo oskudnim natuknicama, odnosno tek najosnovnijim informacijama o njima, Nemeć je odlučio napisati u vidu natuknica jedan opsežniji leksikon. U leksikonu, kao što i sam autor napominje, Nemeć je obradio likove od Marulićeve *Judite* do danas, od kanonske prozne, dramske i epske produkcije, određujući njihove karakterne i tipološke značajke te analizirajući njihove funkcije u strukturi zapleta (str. 9). Temeljitu analizu likova potkrijepio je i citatima iz književnih djela, a navođenjem suvremenih glumaca koji su aktualizirali neke od književnih likova knjizi je dao i vrijednost izvora opće kulture. Osim što će ovim leksikonom dosadašnje povijesti hrvatske književnosti dobiti kvalitetnu nadopunu, ovaj leksikon samo je još jedna u nizu potvrda da hrvatsku

književnost, u okviru europske, krasi vrlo dobra istraženost, kao i prepoznatljiv identitet.

Vrijednost ovoga leksikona vidljiva je i iz niza brojnih drugih gledišta. Prije svega, u shvaćanju određenoga duha vremena književnost danas predstavlja neizbježan medij, a prije ozbiljnoga znanstvenoga pristupa nekom književnom djelu, kao npr. i nekom povijesnom izvoru, neizbježna je obilna konzultacija sekundarne literature. Svojom karakterizacijom u nekom djelu književni likovi, kao nositelji fabule, predstavljaju jedan poseban aspekt autorove individualnosti. Ovim leksikonom kao polazišnom točkom Nemeč je književnim kritičarima neizravno pružio i taj aspekt gledanja, a koji je onda neizbježan i za bolje shvaćanje određenoga djela, kao i duha vremena u kojem je ono nastalo. Osim toga, uzevši u obzir da je karakterizacija književnih likova analizom i sintezom njihovih osobina neizbježna u procesima učenja i kritičkoga promišljanja učenika, ovim leksikonom ostavljen je prostor i učiteljima i nastavnicima u kreiranju ideja za što kvalitetnijom obradom raznih djela i lektira kao nastavnih sadržaja. Iako pisan kao vrhunsko znanstveno djelo, o čemu svjedoči i recenzija uglednih stručnjakinja kao što su akademkinja Dubravka Oraić-Tolić i prof. dr. sc. Helena Sablić-Tomić, a što se može shvatiti na način da je primarno posvećen znanstvenicima i književnim teoretičarima, ovaj leksikon u konačnici će prigrliti univerzalnu publiku, što je osobito bitno u 21. stoljeću, odnosno razdoblju svakodnevnoga „bombardiranja“ mladih društvenim mrežama i sve rjeđim čitanjem književnih djela. Popularizirati književnost među mladima danas je sve teži i teži poduhvat, a ovakvim pristupom karakterizaciji književnih likova Nemeč je njemu dao možda i posljednji „tračak nade“. S obzirom na to da je karakterizacija književnih likova ujedno i element koji učitelji njeguju s učenicima od njihove najranije školske dobi i onaj o kojem učenici jako vole raspravljati, korisna je i u razvijanju učenikovih sposobnosti opisivanja i uspoređivanja, što u konačnici pomaže onda i učiteljima u oblikovanju ishoda učenja.

Abecednim redom popisani, u ovom leksikonu obrađeni su sljedeći likovi iz hrvatske književnosti: *Amadej Zlatanić* (str. 14–17 u *Leksikonu*; iz djela Vjenceslava Novaka, *Dva svijeta*), *Arsen Toplak* (str. 18–23; Janko Polić Kamov, *Isušena kaljuža*), *Barunica Castelli-Glembay* (str. 24–31; Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi, drama u tri čina iz života jedne agramerske patricijske obitelji*), *Čangi* (str. 32–35; Alojz Majetić, *Čangi; Čangi off Gottoff*), *Davil/Jean-Baptiste-Etienne Daville* (str. 36–43; Ivo Andrić, *Travnička hronika*), *Djevojka/Agneza* (str. 44–49; Milan Begović, *Pustolov pred vratima*), *Doktor* (str. 50–57; Miroslav Krleža,

Na rubu pameti), *Dora Krupićeva* (str. 58–63; August Šenoa, *Zlatarovo zlato*), *Đuka Begović* (str. 64–69; Ivan Kozarac, *Đuka Begović*), *Đuro Andrijašević* (str. 70–75; Milutin Cihlar Nehajev, *Bijeg*), *Dželaludin Pljevljak* (str. 76–81; Miljenko Jergović, *Volga, Volga*), *Ervin Lakošta* (str. 82–87; Dalibor Cvitan, *Polovnjak; Ervin i luđaci*), *Fabricije Viskov* (str. 88–93; Ivo Brešan, *Ispovijedi nekarakternog čovjeka*), *Filip Latinovicz* (str. 94–101; Miroslav Krleža, *Povratak Filipa Latinovicza*), *Fra Marko Krneta* (str. 102–107; Ivo Andrić, *U musafirhani*), *Fra Petar* (str. 108–115; Ivo Andrić, *Kod kazana; Trup; Čaša; U vodenici; Šala u Samsarinom hanu; Prokleta avlija*), *Giga Barićeva* (str. 116–123; Milan Begović, *Giga Barićeva, roman iz zagrebačkog poslijeratnog života; Bez trećega*), *Guša Rigalin i Ilarija Šalić* (str. 124–129; Josip Kosor, *Požar strasti*), *Ivan Galeb* (str. 130–135; Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba*), *Ivica Kičmanović* (str. 136–141; Ante Kovačić, *U registraturi*), *Jakov Grabovac* (str. 142–147; Ivan Aralica, *Graditelj svratišta; Asmodejev šal*), *Janica Labudan* (str. 148–153; Slavko Kolar, *Breza*), *Janko Borislavić* (str. 154–159; Ksaver Šandor Gjalski, *Janko Borislavić*), *Jelena* (str. 160–165; Ivo Andrić, *Jelena, žena koje nema*), *Judita* (str. 166–171; Marko Marulić, *Judita*), *Kamilo Emerički mlađi* (str. 172–179; Miroslav Krleža, *Zastave*), *Karađoz (Latifaga)* (str. 180–187; Ivo Andrić, *Prokleta avlija*), *Kate Kapuralica* (str. 188–193; Vlaho Stulli/ Stulić, *Kate Kapuralica*), *Klara Grubar* (str. 194–199; August Šenoa, *Zlatarovo zlato*), *Kontesa Nera Keglević* (str. 200–205; Marija Jurić Zagorka, *Grička vještica*), *Kornel Battorych* (str. 206–211; Ksaver Šandor Gjalski, *Pod starimi krovovi*), *Kralj Gordogan* (str. 212–215; Radovan Ivšić, *Kralj Gordogan, drama u pet činova*), *Krešimir Horvat* (str. 216–221; Miroslav Krleža, *Vučjak*), *Krsto Frankopan* (str. 222–227; Milutin Cihlar Nehajev, *Vuci*), *Ksenija Magdalenić* (str. 228–233; Marija Jurić Zagorka, *Republikanci*), *Laura G.* (str. 234–239; Ante Kovačić, *U registraturi*), *Laura Lenbach* (str. 240–247; Miroslav Krleža, *U agoniji, drama u dva čina*), *Leone Glembay* (str. 248–255; Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi, drama u tri čina iz života jedne agramerske patricijske obitelji*), *Lina* (str. 256–261; Evgenij Kumičić, *Olga i Lina*), *Lovro N.* (str. 262–267; August Šenoa, *Prijan Lovro*), *Lucija Stipančić* (str. 268–273; Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*), *Luka Nepoznanić* (str. 274–279; August Šenoa, *Prosjak Luka*), *Maestro* (str. 280–287; Ranko Marinković, *Kiklop*), *Mali* (str. 288–297; Slobodan Novak, *Izgubljeni zavičaj; Mirisi, zlato i tamjan; Pristajanje*), *Mara Garić* (str. 298–303; Ivo Andrić, *Mara milosnica*), *Marcel Bušinski* (str. 304–309; Janko Leskovar, *Sjene ljubavi*), *Matijaš* (str. 310–313; Tituš Brezovački, *Matijaš grabancijaš dijak*), *Melita* (str. 314–319; Josip Eugen Tomić, *Melita*), *Melkior Tresić* (str. 320–327; Ranko Marinković, *Kiklop*), *Mihovil* (str. 328–331;

Pavao Pavličić, *Večernji akt*), Mirjana Grgić (str. 332–337; Marija Jurić Zagorka, *Kamen na cesti*), Nikola Banić (str. 338–343; Goran Tribuson, *Zavirivanje; Siva zona; Dublja strana zaljeva; Noćna smjena; Bijesne lisice; Gorka čokolada; Susjed u nevolji*), Oliver Urban (str. 344–349; Miroslav Krleža, *Leda. Komedija jedne karnevalske noći u četiri čina*), Osman (str. 350–355; Ivan Gundulić, *Osman*), Pavao Gregorijanec (str. 356–359; August Šenoa, *Zlatarovo zlato*), Pavle Beneša (str. 360–365; Ivo Vojnović, *Dubrovačka trilogija*), Pavlimir (str. 366–369; Juni-je Palmotić, *Pavlimir*), Pepić (str. 370–375; Vjekoslav Majer, *Pepić u vremenu i prostoru I., II.*), Petar Dobrotvor (str. 376–379; Miroslav Kraljević, *Požeški đak ili Ljubimo milu svoju narodnost i grlimo slatki svoj narodni jezik*), Petar Krešimir Kačić (str. 380–385; Ksaver Šandor Gjalski, *U noći*), Petrica Kerempuh (str. 386–393; Miroslav Krleža, *Balade Petrice Kerempuha*), Pomet Trpeza (str. 394–399; Marin Držić, *Dundo Maroje*), Rođena (str. 400–405; Milan Begović, *Dunja u kovčegu*), Sabina Lozar (str. 406–409; Evgenij Kumičić, *Gospođa Sabina*), Satir (str. 410–415; Matija Antun Relković, *Satir iliti divji čovik*), Sestra Magdalena/Glorija (str. 416–421; Ranko Marinković, *Glorija. Mirakl u šest slika*), Skup (str. 422–427; Marin Držić, *Skup*), Slobodan Despot (str. 428–431; Antun Šoljan, *Luka*), Smail-aga Čengić (str. 432–439; Ivan Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengića*), Stanac (str. 440–443; Marin Držić, *Novela od Stanca*), Štefica Cvek (str. 444–449; Dubravka Ugrešić, *Štefica Cvek u raljama života*), Tena (str. 450–453; Josip Kozarac, *Tena*), Teuta (str. 454–459; Dimitrija Demeter, *Teuta*), Timothy Thatcher (str. 460–463; Nenad Brixxy, *Mrtvacima ulaz zabranjen*), Tito Dorčić (str. 464–469; Vjenceslav Novak, *Tito Dorčić*), Valentin (str. 470–475; Ivo Kozarčanin, *Sam čovjek*) i Vlatko Lešić (str. 476–479; Josip Kozarac, *Mrtvi kapitali*). Uz književne likove, knjiga još sadrži i dodatne autorove komentare u *Predgovoru* (str. 9–11), te tehničke opaske u *Napomenama* (str. 13). Na kraju knjige nalaze se i *Uvršteni autori, djela i likovi* (str. 481–484), *Literatura* (str. 485–497), *Kazalo imena* (str. 499–504) i *Bilješka o autoru* (str. 505–506).

Ono što je vidljivo iz nabrojanih likova, a što navodi i autor, neki od likova u hrvatskoj književnosti nastali su na temelju biblijske predaje (npr. Judita), a neki i na temelju stvarnih povijesnih „predložaka“ (Osman, Krsto Frankopan; str. 10). Osim spomenuta Sollarsova rječnika s početka ovoga prikaza, postoje i neki leksikoni likova koji su ograničeni samo na npr. biblijske likove ili likove iz srednjovjekovne književnosti, a ovakvim „raznolikim“ izborom likova Nemeć je i u tom pogledu otišao korak dalje. Obradio je i arhetipske likove, odnosno one koji imaju neke prepoznatljive obrasce ponašanja, poput primjerice *femme*

fatale (Laura iz romana *U registraturi* ili, primjerice, barunica Castelli iz drame *Gospoda Glembajevi*) ili „kućnoga anđela“ (npr. Dora Krupićeva), koji, kao što i sam autor kaže, „piscu pomažu da ispuni određena očekivanja, a čitatelju da lako prepozna odnose među likovima i situacijama“ (str. 10). I likovi s takvim osobinama dio su hrvatskoga književnoga identiteta, kao i činjenica da je većina istaknutijih likova (a što se vidi gore i u Nemecovu odabiru likova) muškoga roda. Knjiga je korisna i maturantima, s obzirom na to da obrađuje velik dio istaknutih likova iz obveznih djela za maturu, a iščitavajući osobine likova koje je Nemeć obradio iz jednoga interdisciplinarnoga aspekta, maturant će, uz njemu neizbježno ponavljanje gradiva, saznati i brojne korisne zanimljivosti koje mu možda nisu mogle biti predočene na njegovim satima hrvatskoga jezika. Nemeć time ujedno ostvaruje i korelacije školskih predmeta. Iščitavanjem Nemecova *Leksikona* pojedinac će se već samom karakterizacijom likova upoznati i s mentalitetom hrvatske sredine tijekom povijesti, a uzevši u obzir tu činjenicu, kao i sve izneseno u ovome prikazu, ovu knjigu preporučio bih svim književnim kritičarima, nastavnicima, maturantima, ali i svim ljubiteljima opće kulture. Mogu reći da meni, kao nastavniku hrvatskoga jezika, knjiga jako dobro služi i da redovito spoznaje iz nje dijelim i sa svojim učenicima. U konačnici, vjerujem da će Nemecovo djelo popularizirati hrvatsku književnost i među mlađim naraštajima.

Lucian BORIĆ